

IZVJEŠTAJ

STUDIJA O SUDSKOM VJEŠTAČENJU U CRNOJ GORI

uz podršku

Podgorica, decembar 2012.

I Uvod

Građanska alijansa je u svom Strateškom planu za 2012-2013 kao poseban fokus stavila monitoring rada sudova. Dosadašnje izvještaje možete naći na www.gamn.org i <http://www.yihr.me>

Kroz naš monitoring rada sudstva, identifikovana je potreba za detaljnijom analizom rada sudskih vještaka. Podršku za izradu ove studije dobili smo od Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu. U radu smo koristili tehnike istraživanja na terenu (monitoring suđenja), press kliping, pravne analize, intervju, analizu zvaničnih izvještaja državnih institucija i NVO sektora.

Na izvještaju su radili Siniša Bjeković, pravni konsultant GA, Zoran Vujičić, coordinator programa vladavina prava GA i Milan Radović, coordinator programa ljudskih prava GA i deset monitora GA koji su svakodnevno u periodu istraživanja posjećivali osnovne sudove i pratili suđenja na kojima su vještaci predstavljali dokaze. Informacije u izvještaju su prikupljene od 01. avgusta do 30. novembra. 2012. godine.

GA zahvaljuje svima koji su učestvovali u istraživanju i dali doprinos rasvjetljavanju ove problematike. U narednom periodu pratićemo sve aktivnosti u ovoj oblasti. Nadamo se da će ova studija biti od koristi stručnoj i svojoj zainteresovanoj javnosti.

II O vještačenju

U terminološkom smislu vještačenje predstavlja dokazno sredstvo predviđeno svim važećim procesnim zakonima. Ono je suštini saznavanje pravno bitnih činjenica preko lica, vještaka, koja posjeduju stručna znanja kojima sud ili drugi postupajući organ ne raspolaže (psihijatri, patolozi, građevinski, elektro, mašinski inženjeri, ekonomski eksperti i sl.). Sudski vještak je stručno lice koje ispunjava formalne i suštinske uslove da se može baviti ovim odgovornim poslom. Vještak je saradnik suda i sudije, pri čemu svojim stručnim nalazom i mišljenjem u velikoj mjeri pomaže sudu da se utvrdi istina, odnosno, da utvrdi određenu konkretnost činjenica, nakon čega se otvara ili zaključuje rasprava. Od kvaliteta i sveobuhvatnosti nalaza i mišljenja sudskog vještaka umnogome zavisi tok i ishod sudskog ili vansudskog postupka. Zbog toga se pred vještaka postavlja zadatak koji treba da obavi u skladu sa raspoloživom dokumentacijom, ali i najboljim stručnim znanjem i moralnim načelima. Pored stručnosti vještak treba da posjeduje i sposobnost da materiju koja je predmet vještačenja pretvori u izvještaj sa nalazom i mišljenjem i time pomogne sudu i sudiji, kao i strankama u sporu, tako što materiju vještačenja prezentira nepristrasno, stručno, na jasan i razumljiv način.¹

Osnovni materijalnopravni propis kojim se reguliše položaj vještaka u Crnoj Gori je *Zakon o sudskim vještacima* ("Sl.list RCG" br.79/04). Suština zakonodavne intervencije u ovoj oblasti bila je, kako su i sami vještaci naglasili, uvođenje više reda unutar struke što je trebalo i treba dovesti do kvalitetnijeg obavljanja posla od strane referentnih, visoko moralnih i stručnih lica, čiji nalazi trebaju učiniti sud i sudski postupak efikasnijim i kvalitetnijim. Zakon propisuje da vještačenje mogu vršiti pravna i fizička lica.

---

¹M. Vidić, *Uloga i zadatak veštaka i veštačenja*, Udruženje sudskih veštaka -Beograd

III Materijalni propisi u vezi sa sudskim vještacima

U normativnoj strukturi Zakon je podijeljen u cjeline koje se tiču opštih odredbi, uslova za vršenje vještačenja, postupka postavljenja i razrješenja vještaka, njihovih prava i dužnosti.

Postojanje potrebe za vještacima određene struke prvostepeni sudovi dostavljaju Sudskom savjetu Crne Gore. U pogledu uslova koje mora ispunjavati fizičko lice, Zakon propisuje da su to opšti uslovi za rad u državnim organima (da je to lice crnogorski državljanin; punoljetno; zdravstveno sposobno za obavljanje poslova vještačenja; da ima propisani nivo kvalifikacije obrazovanja; da nije osuđivano za krivično djelo koje ga čini nedostojnim za rad u državnom organu i protiv koga se ne vodi krivični postupak za krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti). Osim ovih opštih uslova, za vještaka može biti postavljeno lice koje ispunjava i sljedeće posebne uslove:

- da ima odgovarajuću visoku školsku spremu za određenu oblast vještačenja;
- da ima najmanje pet godina radnog iskustva u struci;
- da posjeduje stručno znanje i praktična iskustva za određenu oblast vještačenja.

Izuzetno, za vještaka se može postaviti i lice koje ima najmanje srednju školsku spremu, ukoliko nema dovoljan broj vještaka za određenu oblast. Stručnost i sposobnost praktične primjene znanja potrebnih za obavljanje poslova vještačenja neko lice dokazuje objavljenim stručnim i naučnim radovima iz oblasti za koju aplicira, kao i mišljenjem i preporukama sudova i drugih državnih organa, stručnih i drugih institucija koji posjeduju saznanje o ovim činjenicama. Lica koja imaju odgovarajuća specijalistička ili naučna zvanja nijesu dužna da dostavljaju navedne dokaze.

Uslovi za pravno lice predviđaju obavezu upisa u Centralni registar privrednih subjekata u Crnoj Gori, koji se vodi pri Poreskoj upravi (Ministarstvo finansija Vlade Crne Gore) i zapošljenost vještaka koji je postavljen po ovom Zakonu.

Postupak postavljenja se sprovodi od strane Zakonom utvrđene Komisije koju obrazuje predsjednik Vrhovnog suda Crne Gore, a koju sačinjavaju dvoje sudija, dva člana Udruženja sudskih vještaka Crne Gore i jedan predstavnik Ministarstva pravde. Komisija utvrđuje ispunjenost uslova koje kandidati za vještake moraju ispunjavati. Provjeru stručnog znanja i praktičnih iskustava kandidata za određenu oblast vještačenja vrše najmanje tri člana Udruženja sudskih vještaka sa naučnim ili specijalističkim zvanjima, koje određuje nadležni organ određen statutom Udruženja. Ako za određenu oblast vještačenja nema dovoljan broj vještaka sa naučnim ili specijalističkim zvanjima, provjeru mogu vršiti i vještaci sa visokom školskom spremom. Nakon izvršene provjere Udruženje sudskih vještaka dostavlja Komisiji mišljenje o osposobljenosti kandidata za vršenje vještačenja u pisanom obliku. Način provjere stručnog znanja i praktičnih iskustava kandidata, kao i visina troškova provjere znanja bliže se uređuju aktom Udruženja sudskih vještaka, na koji saglasnost daje Ministarstvo pravde, a troškove provjere stručnog znanja i praktičnih iskustava snosi sam kandidat/kinja.

Odluka (rješenje) Komisije o postavljenju vještaka je konačno i protiv njega se može pokrenuti upravni spor. Vještak se postavlja na vrijeme od šest godina i može ponovo biti postavljen. Vještak polaže zakletvu pred predsjednikom Vrhovnog suda ili sudijom kojeg ovaj odredi najkasnije u roku od 15 dana od dana postavljenja.

Vještak može biti razriješen od strane iste Komisije, a na obrazloženi predlog predsjednika suda ili sudije ako:

- to sam zatraži;
- se utvrdi da nijesu postajali, odnosno da su prestali postojati uslovi na osnovu kojih je postavljen;
- je osuđen na kaznu zatvora ili je osuđen za krivično djelo koje ga čini nedostojnim za vršenje vještačenja;
- mu je izrečena zaštitna mjera zabrane obavljanja djelatnosti na osnovu koje je stekao zvanje vještaka;
- mu je na osnovu sudske odluke oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost;
- je na način propisan zakonom utvrđeno da je kod vještaka došlo do gubitka radne sposobnosti;
- neuredno ili nestručno vrši povjereno vještačenje.

Vještak neuredno vrši vještačenje ako vrijeđa sud ili druge učesnike u postupku ili ako neopravdano:

- odbija da vještači;
- ne odaziva se pozivima suda;
- ne završava vještačenja u rokovima koje mu sud odredi;
- u drugim slučajevima predviđenim ovim zakonom.

Vještak nestručno obavlja poslove vještačenja ako daje nepotpune, nejasne ili protivrječne nalaze. U odnosu na povjerene poslove vještak je dužan da se pridržava rokova određenih nalogom suda. Ukoliko postoje objektivni razlozi koji to onemogućavaju, vještak je dužan da podnese pismeno izjašnjenje o ovim činjenicama, sa obavještenjem o razlozima kašnjenja, a najkasnije na osam dana prije isteka roka određenog od strane suda. Sud je ovlašćen da utvrdi novi rok ili predmet za vještačenje povjeri drugom vještaku.

Kada se radi o složenijem predmetu, vještak je dužan da na svakih trideset dana sudu dostavlja kratak izvještaj o preduzetim radnjama. Takav primjer bi bio u slučajevima tzv. *kompleksnih vještačenja* kada se objedinjavanju svi prethodni nalazi i zaključci u jedan jedinstveni Izveštaj o vještačenju, bilo da se radi o više vještačenja vještaka pojedinaca ili pak (što je još kompleksnije) kada se radi o više *multidisciplinarnih vještačenja*, gdje svaki vještak, u skladu sa svojim stručnim i profesionalnim znanjem, daje svoje konstatacije koje je potrebno uklopiti u zajednički - jedinstven zaključak.²

Vještak je dužan čuvati tajnost podataka u predmetima koji su mu povjereni.

Za obavljeno vještačenje vještak ima pravo na nagradu za rad i naknadu troškova u vezi sa tim radom. Visina i način isplate troškova u vezi sa radom vještaka bliže se uređuju podzakonskim aktom koji donosi Vlada Crne Gore, dok se visina nagrade za rad vještaka utvrđuje rješenjem predsjednika suda. Zavisno od obima i složenosti predmeta, Zakon propisuje utvrđivanje naknade u odnosu na broj tzv. *bodova* koji nosi svaka radnja vještaka. Tako vještaku pripada:

- za razmatranje predmeta - 3 boda;
- za pripremu i pristup vještaka raspravi, davanje ili odbranu nalaza pred sudom - 5 bodova;

---

²M. Vidić, *Ibid*

- za pristup vještaka raspravi koja se ne održi - 2 boda;
- za rad na terenu - 2 boda/na sat;
- za izradu nalaza i mišljenja - 2 boda/na sat.

U posebno složenim predmetima visina nagrade može se povećati do 100%, za rad noću od 22 do 06 časova, nedjeljom i praznikom visina nagrade za rad na terenu uvećava se za 50%. Za rad po izuzetno nepovoljnim vremenskim prilikama na otvorenom prostoru i slično, iznos nagrade za rad na terenu uvećava se za 100%. Visina nagrade za vještačenje pravnom licu, državnim organu, naučnim i stručnim ustanovama, određuje se u skladu sa odredbama ovog zakona, ukoliko sa njima nije zaključio poseban ugovor.

Uredbom o naknadi troškova u sudskim postupcima ("Sl. list RCG", br. 66/05) određuje se visina i način isplate troškova svjedocima, vještacima, tumačima, stručnim i drugim licima pod uslovima propisanim u Zakoniku o krivičnom postupku.

Putni troškovi u smislu ove Uredbe obuhvataju naknadu za prevoz sredstvima javnog saobraćaja i izdatke za dolazak iz mjesta prebivališta, odnosno boravišta do mjesta gdje treba da se obavi saslušanje, vještačenje ili neka druga radnja, kao i za povratak u prebivalište odnosno boravište. Vještak ima pravo na naknadu troškova za ishranu (dnevnicu) i prenoćište, ako je po nalogu suda morao provesti van mjesta svog prebivališta, odnosno boravišta više od osam časova, računajući i vrijeme potrebno za dolazak u mjesto gdje treba da izvrši vještačenje ili davanje stručnog savjeta, kao i za povratak u mjesto prebivališta odnosno boravišta.

Naknada za izgubljenu zaradu radi vještačenja ili davanja stručnog mišljenja pripada: zaposlenom licu, zemljoradniku i drugom licu koje ostvaruje zaradu. Zaposlenom licu, pripada naknada za izgubljenu zaradu u visini zarade koju je ostvario u mjesecu u kojem je vršio svoju dužnost pred sudom, srazmjerno vremenu odsustva sa posla.

Vještaci su dužni podnijeti zahtjev za naknadu troškova odnosno isplatu nagrade odmah po izvršenom vještačenju, tumačenju, odnosno davanju objašnjenja. Zahtjev za naknadu putnih troškova službena lica podnose u roku predviđenom u propisima o putnim troškovima za službena putovanja. Državni organ, privredno društvo, ustanova ili druga lica koja imaju pravo na naknadu troškova za izvršeno vještačenje podnose zahtjev u roku od 30 dana od dana izvršenog vještačenja. Privredno društvo, ustanove ili druga pravna lica iz ovog člana, kao lica koja imaju pravo na naknadu troškova, dužna su da uz zahtjev podnesu i dokaze o svojim izdacima.

Postupak provjere stručnosti i praktičnih sposobnosti vještaka vrši se prema Pravilima koje je donijelo Udruženje sudskih vještaka Crne Gore na svojoj Skupštini održanoj 23.05.2006. godine.³ Provjera se vrši od strane komisije, koju obrazuje Izvršni odbor Udruženja sudskih vještaka Crne Gore. Predmet provjere su sposobnost stručne izrade, prezentacije i odbrane nalaza i mišljenja, poznavanja propisa kojima se uređuju poslovi vještačenja, poznavanje akata Udruženja sudskih vještaka Crne Gore. Provjera znanja se sastoji iz pismenog i usmenog dijela. Pismeni dio čini izrada najmanje pet nalaza i mišljenja koje odredi Komisija. Komisija će pregledati nalaze i mišljenja i upoznati kandidata sa uspjehom koji je pokazao tokom pismene provjere znanja. Prije početka usmene provjere znanja kandidatu se saopštava rezultat pismene provjere. Kandidat čiji nalazi i mišljenja nijesu ocijenjeni sa ocjenom "zadovoljava" nema pravo da pristupi usmenoj provjeri znanja.

³Pravila o načinu provjere stručnog znanja i praktičnih iskustava kandidata za sudskog vještaka

Usmena provjera znanja je javna i odvija se pred svim članovima Komisije. Način usmene provjere znanja utvrđuje Komisija. Poslije završenog usmenog dijela provjere znanja Komisija sačinjava mišljenje o osposobljenosti kandidata za vršenje vještačenja. Predsjednik Komisije javno, u prisustvu svih članova Komisije, saopštava kandidatu mišljenje, a ako je kandidat opravdano odsutan o tome se pismeno obavještava. O toku provjere znanja vodi se zapisnik.

Komisija mišljenje dostavlja Izvršnom odboru Udrženja sudskih vještaka Crne Gore i Komisiji za postavljenje i razrješenje sudskih vještaka. Kandidat za koga je Komisija utvrdila da ne posjeduje stručno znanje i praktična iskustva za vršenje vještačenja može zatražiti ponovnu provjeru znanja nakon šest mjeseci od dana provjere znanja.

IV Procesni položaj vještaka i njihova uloga u sudskom postupku

Procesni položaj vještaka u sudskim postupcima uređen je procesnim zakonima. Imajući u vidu značaj dva ključna procesna zakona, Zakonika o krivičnom postupku i Zakona o parničnom postupku, kao i činjenicu da se oni subsidijarno primijenjuju i na druge sudske (a ponekad i kvazi-sudske postupke) ovdje ćemo navesti samo odredbe ovih dvaju zakona i to one odredbe koje su opšte i zajedničke svim vrstama vještačenja.

Čl.136. *Zakonika o krivičnom postupku* ("Sl.list CG" br.57/09) propisano je da se vještačenje određuje kad za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice treba pribaviti nalaz i mišljenje od lica koje raspolaže potrebnim stručnim znanjem. Vještačenje određuje organ koji vodi postupak pisanom naredbom koja mora da sadrži: zadatak i obim vještačenja, rok za podnošenje pisanog nalaza i mišljenja i određivanje lica koje će izvršiti vještačenje, a koje je upisano u Registar sudskih vještaka ili Registar pravnih lica za vršenje vještačenja. Naredba se dostavlja i strankama. Ako za određenu vrstu vještačenja postoji stručna ustanova ili se vještačenje može obaviti u okviru državnog organa, takva vještačenja, a naročito složenija, povjeriće se, po pravilu, takvoj ustanovi, odnosno organu. Ustanova, odnosno organ određuje jednog ili više stručnjaka odgovarajuće specijalnosti koji će izvršiti vještačenje. Kad vještaka određuje organ koji vodi postupak, taj organ će, po pravilu, odrediti jednog vještaka, a ako je vještačenje složeno - dva ili više vještaka. Ako za neku vrstu vještačenja nema postavljenih sudskih vještaka ili su svi sudski vještaci za određenu oblast vještačenja spriječeni da izvrše vještačenje u primjerenom roku, vještačenje može izvršiti lice sa prebivalištem, odnosno sjedištem u drugoj državi ili lice koje nije upisano u Registar.

Vještak je dužan da se odazove pozivu i da dostavi svoj pisani nalaz i mišljenje u roku određenom u naredbi. Rok određen naredbom, iz opravdanih razloga i na zahtjev vještaka, može se produžiti. U cilju očuvanja procesne discipline, ako vještak koji je uredno pozvan ne dođe, a izostanak ne opravda, ili ako odbije da vještači, ili vrijeđa organ koji vodi postupak ili druge učesnike postupka, ili ako ne da nalaz i mišljenje u roku iz naredbe, može se kazniti novčano do 1.000 €, a stručna ustanova ili drugo pravno lice do 5.000 €. U slučaju neopravdanog izostanka, vještak se može i prinudno dovesti. U tužilačkim radnjama - izviđaju i istrazi - kazne, na predlog državnog tužioca, izriče sud. O žalbi protiv rješenja kojim je izrečena novčana kazna odlučuje odgovarajuće sudsko vijeće.

Shodno čl.139. ovog Zakonika, za vještaka se ne može odrediti lice koje ne može biti saslušano kao svjedok u skladu sa članom 108⁴ istog zakonika ili lice koje je oslobođeno od dužnosti svjedočenja u smislu člana

---

⁴Zakonik o krivičnom postupku: lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja tajnih podataka u smislu propisa kojima se uređuje tajnost podataka, dok ga nadležni organ ne oslobodi te dužnosti; branilac okrivljenog o onome što mu je okrivljeni kao

109⁵ istog zakonika, kao ni lice prema kome je krivično djelo učinjeno, a ako je određeno, na njegovom nalazu i mišljenju ne može se zasnivati sudska odluka. Za vještaka se ne može odrediti lice koje je zaposleno kod oštećenog ili okrivljenog ili su oštećeni ili okrivljeni zaposleni kod vještaka ili je vještak zajedno sa njima ili nekim od njih zaposlen kod drugog poslodavca. Za vještaka se, po pravilu, neće odrediti ni lice koje je saslušano kao svjedok.

Kad je dozvoljena posebna žalba protiv rješenja kojim se odbija zahtjev za izuzeće vještaka, žalba odlaže izvršenje vještačenja, ukoliko ne postoji opasnost od odlaganja.

Shodno čl.140. Zakonika, prije početka vještačenja vještak će se pozvati da predmet vještačenja brižljivo razmotri, da tačno navede sve što zapazi i nađe i da svoje mišljenje iznese nepristrasno i u skladu sa pravilima nauke ili vještine koju posjeduje. On će se posebno upozoriti da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo. Organ pred kojim se vodi postupak stara se da se vještačenjem utvrde i razjasne sve važne činjenice i u tu svrhu pokazuje vještaku predmete koje će razmotriti, postavlja mu pitanja i, po potrebi, traži objašnjenja u pogledu datog nalaza i mišljenja. Vještaku se mogu davati razjašnjenja, a može mu se dozvoliti i da razmatra spise. Vještak može predložiti da se izvedu dokazi ili pribave predmeti i podaci koji su od važnosti za davanje nalaza i mišljenja. Ako prisustvuje uviđaju, rekonstrukciji ili drugoj istražnoj radnji, vještak može predložiti da se razjasne pojedine okolnosti ili da se licu koje se sasluša postave pojedina pitanja.

Vještak pregleda predmete vještačenja u prisustvu organa koji vodi postupak i zapisničara, osim ako su za vještačenje potrebna dugotrajna ispitivanja ili ako se ispitivanja obavljaju u stručnoj ustanovi, odnosno u državnom organu ili ako je to u interesu morala. Ako je za svrhe vještačenja potrebno da se analizira neka materija, vještaku će se, ako je to moguće, staviti na raspolaganje samo dio te materije, a ostatak će se u potrebnoj količini obezbijediti za slučaj naknadnih analiza. Prema odredbi čl.142. Zakonika nalaz i mišljenje vještaka odmah se unose u zapisnik.

Ukoliko se vještačenje povjerava stručnoj ustanovi ili državnom organu, organ koji vodi postupak upozoriće da u davanju nalaza i mišljenja ne može učestvovati lice koje nema odgovarajuću specijalnost, niti lice za koje postoje razlozi za izuzeće od vještačenja, kao i na posljedice davanja lažnog nalaza i mišljenja. Stručna ustanova, odnosno državni organ dostavlja pisani nalaz i mišljenje potpisan od lica koja su izvršila vještačenje. Stranke mogu od starješine stručne ustanove, odnosno državnog organa zahtijevati da im saopšti imena stručnjaka koji će izvršiti vještačenje.

Odredbe člana 140. ovog zakonika ne primjenjuju se kad je vještačenje povjereno stručnoj ustanovi ili državnom organu. Organ pred kojim se vodi postupak može tražiti od stručne ustanove ili državnog organa objašnjenja u pogledu datog nalaza i mišljenja.

U zapisniku o vještačenju ili u pisanom nalazu i mišljenju naznačiće se ko je izvršio vještačenje, kao i zanimanje, stručna sprema i specijalnost vještaka. Po završenom vještačenju, ukoliko nijesu prisustvovala,

---

svom braniocu povjerio;lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja profesionalne tajne (vjerski ispovjednik, advokat, zdravstveni radnik i drugi zaposleni u zdravstvu, novinar, kao i druga lica), osim ako je oslobođeno te dužnosti posebnim propisom ili izjavom lica u čiju je korist ustanovljeno čuvanje tajne;maloljetno lice koje, s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost, nije sposobno da shvati značaj prava da ne mora da svjedoči.

⁵Bračni drug okrivljenog i lice sa kojim okrivljeni živi u vanbračnoj zajednici;srodnici okrivljenog po krvi u pravoj liniji, srodnici u pobočnoj liniji zaključno do trećeg stepena, kao i srodnici po tazbini zaključno do drugog stepena;usvojenik i usvojilac okrivljenog.

stranke će se obavijestiti da je vještačenje obavljeno i da zapisnik o vještačenju, odnosno pisani nalaz i mišljenje mogu razgledati.

Kad je za vještačenje određeno više vještaka, a podaci u njihovom nalazu se bitno razilaze ili ako je njihov nalaz nejasan, nepotpun ili u protivrječnosti sam sa sobom ili sa izviđenim okolnostima, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, vještačenje će se obnoviti sa drugim vještacima. Ako u mišljenju vještaka ima protivrječnosti ili nedostataka ili se pojavi osnovana sumnja u tačnost datog mišljenja, a ti se nedostaci ili sumnja ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, zatražiće se mišljenje drugih vještaka ili će se preduzeti novo vještačenje sa drugim vještacima.

Odredbom čl.243. *Zakona o parničnom postupku* ("Sl.list RCG" br.22/04, 28/05, 76/06) propisano je da će se dokazivanje vještačenjem izvesti kad je, radi utvrđivanja ili razjašnjenja neke činjenice, potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže. Stranka koja predlaže vještačenje dužna je u predlogu naznačiti predmet i obim vještačenja i predložiti lice sa liste stalnih sudskih vještaka koje će da izvrši vještačenje. Protivna strana će se izjasniti o predloženom vještačenju. Ako stranke ne postignu sporazum o licu koje će biti određeno za vještaka i o predmetu i obimu vještačenja, odluku o tome će donijeti sud. Sud može, nezavisno od sporazuma stranaka, odrediti drugog vještaka, ako ocijeni da složenost vještačenja to zahtijeva.

Vještačenje vrši jedan vještak, a kad sud ocijeni da je vještačenje složeno, može odrediti više vještaka. Vještaci se određuju prvenstveno iz reda stalnih sudskih vještaka za određenu vrstu vještačenja. Složenija vještačenja se mogu povjeriti i stručnoj ustanovi (bolnici, hemijskoj laboratoriji, fakultetu i sl.). Ako postoje specijalizovane ustanove za određene vrste vještačenja (vještačenje lažnog novca, rukopisa, daktiloskopsko vještačenje i sl.), takva vještačenja će se povjeriti prvenstveno tim ustanovama.

Vještaci su dužni da se odazovu pozivu suda i da iznesu svoj nalaz i mišljenje. Sud će vještaka, na njegov zahtjev, osloboditi dužnosti vještačenja iz razloga iz kojih svjedok može uskratiti svjedočenje ili odgovor na pojedino pitanje⁶. Sud može vještaka, na njegov zahtjev, da oslobodi dužnosti vještačenja i iz drugih opravdanih razloga. Oslobodjenje od dužnosti vještačenja može tražiti i ovlašćeno lice organa ili organizacije u kojoj je vještak zaposlen. Vještak može biti izuzet iz istih razloga iz kojih može biti izuzet sudija⁷, ali se za

⁶Zakona o parničnom postupku čl.233: Svjedok može da uskrati svjedočenje:

- 1) o onome što mu je stranka kao svom punomoćniku povjerila;
- 2) o onome o čemu se stranka ili drugo lice svjedoku kao vjerskom ispovjedniku ispovijedilo;
- 3) o činjenicama koje je svjedok saznao kao advokat, ljekar ili u vršenju nekog drugog poziva ili neke druge djelatnosti, ako postoji obaveza da se kao tajna čuva ono što se saznalo u vršenju tog poziva ili djelatnosti.

Svjedok shodno čl.234. ZPP može uskratiti odgovor na pojedina pitanja, ako za to postoje važni razlozi, a naročito ako bi svojim odgovorom na ta pitanja izložio teškoj sramoti, znatnoj imovinskoj šteti ili krivičnom gonjenju sebe ili svoje srodnike po krvi u pravoj liniji do bilo kog stepena, u pobočnoj liniji do trećeg stepena zaključno, svog bračnog, odnosno vanbračnog druga ili srodnike po tazbini do drugog stepena zaključno i onda kad je brak prestao, kao i svog staraoca ili staranika, usvojioca ili usvojenika. Prema čl.236. ZPP opravdanost razloga za uskraćivanje svjedočenja ili odgovora na pojedina pitanja ocjenjuje sud pred kojim svjedok treba da svjedoči. Ako je potrebno prethodno će se o tome saslušati stranke.

⁷Zakona o parničnom postupku član 69: Sudija ne može da sudi, ako:

- 1) je sam stranka, zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke, ako je sa strankom u odnosu saovlašćenika, saobveznika ili regresnog obveznika ili ako se u istom predmetu treba da sasluša ili ako je saslušan kao svjedok;
- 2) mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji do bilo kog stepena, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena ili mu je bračni, odnosno vanbračni drug ili srodnik po tazbini do drugog stepena, bez obzira da li je brak prestao ili nije;
- 3) je staralac, usvojilac ili usvojenik stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika;
- 4) je u istom predmetu učestvovao u donošenju odluke nižeg suda ili drugog organa ili je učestvovao u postupku posredovanja;
- 5) je postupao u predmetu u kome je zaključeno sudsko poravnanje, a tužbom se traži poništaj tog poravnanja;
- 6) je akcionar ili član privrednog društva koje je stranka u postupku;
- 7) postoje druge okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost.

vještaka izuzetno može uzeti i lice koje je već bilo saslušano kao svjedok. Stranka može da podnese zahtjev za izuzeće vještaka čim sazna da postoji razlog za izuzeće, a najkasnije prije početka izvođenja dokaza vještačenjem. U zahtjevu za izuzeće vještaka stranka je dužna da navede okolnosti na kojima zasniva svoj zahtjev za izuzeće. O zahtjevu za izuzeće odlučuje sud. Protiv rješenja kojim se usvaja zahtjev za izuzeće nije dozvoljena žalba, a protiv rješenja kojim se zahtjev odbija nije dozvoljena posebna žalba. Ako je stranka saznala za razlog izuzeća poslije izvršenog vještačenja i prigovara vještačenju iz tog razloga, sud će postupiti kao da je zahtjev za izuzeće stavljen prije izvršenog vještačenja.

Vještak se uvijek poziva na ročište za glavnu raspravu. Prepis rješenja kojim se određuje vještačenje dostavlja se vještaku zajedno sa pozivom na ročište za glavnu raspravu. U pozivu će sud da upozori vještaka da svoje mišljenje mora iznijeti savjesno i u skladu sa pravilima nauke i vještine i upozoriti ga o posljedicama nedostavljanja nalaza i mišljenja u ostavljenom roku, odnosno neopravdanog izostanka sa ročišta, te i o pravu na nagradu i naknadu troškova. Vještak svoj pisani nalaz i mišljenje uvijek dostavlja sudu prije rasprave, ako sud ne odredi drukčije. Mišljenje uvijek mora biti obrazloženo.

Ukoliko vještak ne dostavi nalaz i mišljenje u ostavljenom roku, sud će, nakon proteka roka koji strankama ostavi da se o tome pisano izjasne, odrediti drugog vještaka. Dostavljanje nalaza i mišljenje koji su nejasni, nepotpuni ili protivurječni sami sebi ili datim okolnostima, povlači ovlašćenje suda da pozove vještaka da ih dopuni, odnosno ispravi i odredi rok za ponovno dostavljanje nalaza i mišljenja. Ako vještak ni po pozivu suda ne dostavi potpun i razumljiv nalaz i mišljenje sud će, uz prethodno izjašnjenje stranaka, da odredi drugog vještaka.

Pisani nalaz i mišljenje Sud dostavlja strankama najmanje osam dana prije ročišta za glavnu raspravu. Ročište za glavnu raspravu će se održati i ako vještak ne pristupi na glavnu raspravu. Izuzetno, sud može, na predlog stranke, odložiti raspravu i zakazati novo ročište na koje će ponovo pozvati vještaka, ako utvrdi da je njegovo prisustvo na raspravi neophodno radi razjašnjenja ili dopune nalaza i mišljenja. Sud će vještaku dopustiti da razmatra spise, kao i da postavlja pitanja strankama i drugim učesnicima u vezi predmeta vještačenja.

Ako je određeno više vještaka, oni mogu podnijeti zajednički nalaz i mišljenje kad se u nalazu i mišljenju slažu. Ako se u nalazu i mišljenju ne slažu, svaki vještak posebno iznosi svoj nalaz i mišljenje. Ako se podaci vještaka u njihovom nalazu bitno razilaze ili ako je njihov nalaz nejasan, nepotpun ili u protivrječnosti sam sa sobom ili sa izviđenim okolnostima, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, obновиće se vještačenje sa istim ili drugim vještacima. Ukoliko u mišljenju više vještaka ima protivrječnosti ili nedostataka ili se pojavi osnovana sumnja u pravilnost datog mišljenja, a ti se nedostaci ili sumnja ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, zatražiće se mišljenje drugih vještaka. Na izvođenje dokaza vještačenjem shodno se primjenjuju odredbe o saslušanju svjedoka, ako odredbama ovog zakona nije drukčije određeno.

Shodno odredbi člana 182. Zakona o parničnom postupku sud će novčanom kaznom do 500 € kazniti vještaka koji neopravdano ne dostavi svoj nalaz i mišljenje u ostavljenom roku ili neopravdano ne dođe na ročište iako je uredno pozvan. Istom kaznom sud će kazniti i vještaka koji bez opravdanog razloga odbije vještačenje. Sud će, na zahtjev stranke, narediti vještaku da naknadi troškove što ih je prouzrokovao neopravdanim nedostavljanjem nalaza i mišljenja, neopravdanim izostankom, odnosno neopravdanim odbijanjem da vještači.

V Stanje u oblasti vještačenja

U svom intervjuu datom "Vijestima" 4.avgusta, 2012.godine, Prof. dr Dragana Čukić, specijalista za sudsku medicinu i vještak sudskomedicinske struke, kazala je da zvanje vještaka u Crnoj Gori imaju mnogi koji - kako je rekla - "nemaju ni znanje, ni moralne kvalitete da bi bili tu gdje su... Ako mislimo u EU, a to je želja svih nas, vještačenja treba povjeravati samo vještacima koji imaju znanje i moralne kvalitete". Dr Čukić je inače jedan od osnivača Udruženja sudskih vještaka Crne Gore i predsjednik tog tijela u dva mandata.

Ona tvrdi da su neki vještaci i te kako dobro nagrađeni, s obzirom na obrazovanje i nalaz koji nude. S druge strane, profesori i specijalisti sudske medicine, u Crnoj Gori su prema njoj apsolutno degradirani u naknadama za izvršena vještačenja. Tako se, prema, dr Čukić ne može "isto tretirati mjerenje međa i cijena pogrebne opreme sa vještačenjem prilikom obdukcije kod ubistva", što je jedan od razloga za novu zakonodavnu intervenciju koja treba na novim osnovama da utvrdi metodologiju vrednovanja usluga vještačenja.

"Ukoliko vještak ne stoji čvrsto na svojim nogama, odnosno, ukoliko svjesno, namjerno ili nenamjerno manipuliše istinom, daje netačna, pogrešna ili lažna vještačenja, iz najrazličitijih razloga - može biti i krivično odgovoran, a da ne govorimo o njegovom ugledu u društvu i drugim posljedicama – da može biti skinut sa liste vještaka i slično. Crna Gora je mala zemlja i uglavnom se zna ko je ko na ovim prostorima", tvrdi dr Čukić.

U tekstu iz dnevnih novina DAN objavljenom 24.septembra 2012.godine pod naslovom " Opstrukcije odlažu sudski spor ", stranka u postupku direktno optužuje vještaka finansijske struke za opstrukciju u predmetu:

"Ovakvim ponašanjem vještak ne samo da me onemogućava da ostvarim pravo u ovom sporu, već mi prouzrokuje i enormne sudske troškove koje sam u obavezi da isplaćujem vještacima".

Ujedno ističe kako je čudi da je vještak tek na kraju vještačenja, kada je trebala preciznije da se izjasni u vezi sa svojim nalazom i mišljenjem, navela da više ne može da se angažuje u postupku usled ogromne angažovanosti, iako je čak i novčano kažnjavana od strane predsjednika suda.

Navodi iz ovih intervjuja nijesu slučajno uzeti u ovom tekstu. Vještačenje kao procesna radnja, uloga vještaka i problemi koji se tim povodom javljaju u radu sudova, apostrofirani su kao jedna od bitnih prepreka efikasnom i ažurnom vođenju sudskog postupka u predmetima u kojima se javlja potreba za vještačenjem. To se posebno odnosi na predmete u kojima se traži visoko stručna ekspertiza i specijalistička znanja u pojedinim oblastima. Isto tako, inertnost vještaka u poštovanju rokova takođe se definiše kao specifičan problem⁸.

Obzirom da se, u odnosu na zakonodavnu intervenciju, poklapaju zahtjevi struke i očekivanja građana, cijenimo da je potrebno sprovesti odgovarajuću aktivnost na utvrđivanju stanja, otklanjanju prepreka i osnaživanju položaja vještaka u procesnom i u materijalno-pravnom smislu. Tokom monitoringa suđenja moguće je sprovesti "sondiranje terena", sa ciljem uvida u praktične probleme i funkcionisanje ove važne profesije usko povezane sa pravosuđem. Cilj nije samo poboljšanje efikasnosti pravosuđa samo po sebi, već i dostupnost blagovremene, efikasne i kvalitetne pravde i suđenja, što je opravdano i na Ustavu i međunarodnom pravu zasnovano očekivanje građana Crne Gore, kao i svih onih koji svoju pravdu traže pred crnogorskim pravosuđem.

⁸ Vidjeti materijal Građanske alijanse « Monitoring rada sudova – Pristup sudu, jednakost, javnost, transparentnost, efikasnost », 2011, str.44

VI Percepcija vještačenja u procesnom i organizacionom smislu

Shvatanje uloge vještaka u sudskim postupcima je svakako bitno radi poimanja njihove uloge i značaja u ostvarivanju pravde. Da bi se mogao ocijeniti sistem u cjelini nije moguća jednostrana percepcija bilo koje od strana u sudskom postupku, niti se *ad hoc* rješenjima i promjeni stanja može pristupiti na osnovu procjene bilo kojeg pojedinačnog organa pred kojim se sprovode postupci akreditacije/licenciranja, angažuju vještaci kao stručna lica ili vrši procjena sposobnosti za obavljanje predmetnih poslova. Iz tog razloga u ovoj kratkoj analizi opredijelili smo se za multi-konceptualni pristup, prema kojemu su svoje stavove iznosili kako organi koji učestvuju u selekciji – akreditaciji, oni koji svojim aktima angažuju vještake, tako i oni čiji zahtjev za ostvarivanjem nekog subjektivnog prava najčešće zavisi upravo od nalaza i mišljenja vještaka određene struke.

Opšti je utisak da postojeći sistem licenciranja vještaka u normativnom smislu zadovoljava kriterijume objektivnosti, te da u tom smislu nije bilo većih prigovora na rad bilo kojeg organa koji tu proceduru sprovodi.

Kada su u pitanju posebna-specifična znanja, odnosno struke, postoji očigledna diskrepanca u stavovima sudske vlasti i onoga što kao svoje viđenje nude predstavnici cehovskog udruženja sudskih vještaka.⁹ Naime, poslenici sudske vlasti u svojim razgovorima ističu nedostatak visoko stručnih profila vještaka u nekim specifičnim oblastima, zbog kojih se moraju angažovati stručne institucije van Crne Gore sa evidentnom skupljim troškovima vještačenja nego što bi to bio slučaj da postoji odgovarajući pandan u Crnoj Gori. Takođe, naročito je izražen nedostatak u pojedinim područjima Crne Gore (sjever naročito) zbog čega se dovodi u pitanje i racionalnost i efikasnost sudskog postupka.

Za razliku od ovakvog stava, u Udruženju vještaka su na ovo pitanje bili eksplicitni, pa zbog toga odgovor objavljujemo *ad literam*, bez redakcijskih intervencija:

“U Crnoj Gori, koliko nam je poznato, trenutno imamo sudske vještake svih vrsta vještačenja, tako da nemamo potrebu za angažovanjem stručnjaka iz inostranstva.”

U Udruženju vještaka drže da je sve manja potreba za angažovanjem stručne pomoći iz inostranstva, te da je usljed nedostatka sofisticirane opreme to ranije bio slučaj. Prema postojećoj situaciji, za sve vrste vještačenja sada postoji tehničko-tehnološka baza i oprema u Crnoj Gori, tako da potreba za dodatnim angažovanjem spoljašnjih efektivna izostaje.

U organizacionom smislu evidentan je kontinuirani rad na stvaranju uslova za poboljšanje funkcionisanja Udruženja sudskih vještaka Crne Gore. Potrebno je napomenuti da je ovo Udruženje dobilo zakonski status u dvije vrlo značajne komponente organizovanja vještaka: kao dio Komisije koja utvrđuje uslove za postavljenje i kao posebno stručno tijelo koje vrši provjeru znanja i praktičnih iskustava svakog kandidata.

U odnosu na opšte kriterijume čini se da nema tački sporenja. Vještak treba da posjeduje procesnu sposobnost, nespornu stručnost i visoke moralne i ljudske kvalitete. Kada se to tiče pravnog lica, pored obaveze registracije u Centralnom registru, potrebno je da je u njemu angažovan vještak postavljen po

---

⁹Ovakvi zaključci nametnuti su nakon obavljenih razgovora sa predsjednicima šest sudova u Crnoj Gori, kao i medijskih izvještaja i intervjua sa predsjednikom Udruženja sudskih vještaka Crne Gore.

važecem zakonu. Stručno znanje i praktična iskustva su u isključivom domenu provjere od strane struke, odnosno odgovarajuće radnog tijela Udruženja sudskih vještaka Crne Gore.

U odnosu na pravila struke i kodeks profesionalne etike, iz Udruženja sudskih vještaka Crne Gore se najavljuje inicijativa za donošenje novih akata kojima bi se obezbijedio veći stepen pravne sigurnosti i jačanje profesionalne etike i odgovornosti (donošenje *Poslovnika o radu Suda časti*) i jačanje edukativne funkcije putem formiranja *Odbora za edukaciju*. Osim toga, po ugledu na primjere iz okruženja, Udruženje planira inicirati obavezu osiguranja vještaka od odgovornosti za štetu nanijetu trećim licima.

U prilog tezi o kvalitetu rada sudskih vještaka u Crnoj Gori, iz Udruženja ističu da ne zaostaju u odnosu na države iz okruženja, a u nekim oblastima smatraju da su na nivou sudskih vještaka u državama Evropske unije, što se smatra zaslugom Udruženja i njegovog djelovanja (osam naučno-stručnih skupova, kao i izdavanje naučno-stručnog časopisa *Expertus Forensis*, koji izlazi dva puta godišnje).

Interesantno je da različiti akteri sudskih postupaka imaju određene primjedbe na nedostatak jasnih i odgovarajućih kriterijuma za vrednovanje usluga vještaka (sudovi, vještaci). Zahtjevi pojedinih sudova idu za tim da se obezbijede preciznije instrukcije za ujednačenije određivanje troškova vještačenja, što donekle korespondira i sa zahtjevom Udruženja vještaka da se jasnije utvrdi stepen složenosti poslova i odgovornosti vještaka, kao jedan od temeljnih indikatora vrijednosti pružene usluge. Osim prestrukturiranja vrijednosti troškova, iz Udruženja predlažu da se vrijednost boda kojom se utvrđuje vrijednost pružene usluge vezuje za zaradu nosilaca pravosudnih i ustavno-sudskih funkcija, a ne kao do sada za vrijednost minimalne cijene rada u državi utvrđene za prethodni mjesec.

VII Monitoring suđenja

Vršeci monitoring suđenja u dva izvještajna perioda (*april-maj 2012, oktobar-novembar 2012*), monitori Građanske alijanse nalaze da se u prvom izvještajnom periodu od praćenih 149 suđenja vještak pojavljivao u 97 slučajeva. U istom periodu, od ukupno 129 naloženih vještačenja sudski vještaci nijesu uopšte ili nijesu do posmatranog suđenja postupili i dostavili nalaz i mišljenje u čak 43 slučaja.

U drugom posmatranom periodu, u 273 posmatrana suđenja vještak se pojavljivao u 41 slučaju. U odnosu na izostanak sa suđenja od ukupnog broja od 11 slučajeva kada se vještak nije pojavio na suđenju, kod 6 suđenja došlo je do odlaganja, a kod 4 ročište je održano. Kada se radi o nedolasku na ročište od posmatranih 11 suđenja, vještak nije opravdao svoj nedolazak u pet slučajeva. Za razliku od prvog perioda, u ovom drugom praćenom vremenu vještaci su bili mnogo ažurniji, pa su nalaz i mišljenje po nalogu suda blagovremeno dostavili u čak 90.24 % slučajeva. U ovim postupcima stranke ili sud su izrazile svoje nezadovoljstvo obavljenim vještačenjem u 10 od ukupno posmatranih 41 suđenja.

Prethodna istraživanja, odnosno monitoring rada sudova koji je učinjen 2011.godine, ukazuju na vrlo visok stepen učesća vještačenja u dinamici postupka, zbog čega je od sudova posebno naglašena pojava odugovlačenja izrade nalaza i mišljenja vještaka, te nedostatka vještaka određenih stručnih profila¹⁰.

---

¹⁰Gradanska alijansa, *Monitoring rada sudova*, 2011, str.44. možete vidjeti na web strani: http://www.yihr.me/?page_id=225

VIII Mediji i vještaci

Za potrebe ove studije, sprovedena je anketa među novinarima najvećih štampanih medija u Crnoj Gori, koji dugi niz godina prate suđenja. Na pitanje: „U pracenju sudjenja kakva su vasa generalno iskustva i stavovi o vjestacima“, svi anketirani su odgovorili isto - da pored velikog broja vjestaka angažuje se svega par njih. Na pitanje: “Da li su sudjenja koja ste pratili odlagana zbog nedolazaka vjestaka, kada su im pozivi uredno uruceni”, anketirani su odgovorili da se to desava ali rijetko. Takođe, jednoglasni su u ocjeni da sudije nikada ili skoro nikada, na suđenjima koja su oni pratili, nijesu razriješili vjestaka i postavili novog zbog loše urađenog ili nepotpunog izvještaja.

Navešćemo dva primjera iz prakse novinara.

Primjer 1: "Svjedok sam da je (stalno angažovani) tim vjestaka psihijatrijske struke prije nekoliko dana proglasio potpuno uračunljivim i bez prisustva afekta u kritičnom trenutku osobu okrivljenu za ubistvo iako se iz spisa predmeta vidi da je oslobođen vojnog roka zbog psihičke nestabilnosti, da je redovno posjećivao psihijatra i tako dalje. Ne kažem da je nemoguće da je ovaj optuženi u trenutku izvršenja krivičnog djela bio potpuno priseban, ali je to, za mene, iznenađujući stav vjestaka budući da nerijetko, isti taj tim vjestaka, za pojedine, mnogo blaže slučajeve predviđa "bitno smanjenu uračunljivost okrivljenog .

Primjer 2.: "Vjestaku je bio zadatak da utvrdi da li je u pitanju automatska ili poluautomatska puška. On je očitavanjem sa nje, koje je mogao bilo ko uraditi, sačinio nalaz. Kada je došao na ročište, upitan da li je provjerio da li je na oružju vršena neka prepravka, te da li je pokušao da izvrši paljenje iz njega, kako bi dokazao tvrdnju nalaza, odgovorio je da ne, da je samo sa puške očitao. Nakon što je probao i paljenje, ispostavilo se da prvi nalaz nije bio tačan, jer je puška naknadno izmijenjena."

IX Zaključci

- Postoji realna potreba i dosta prostora za regulisanje materije koja se tiče organizacije i procesnog položaja vjestaka. Postoje različiti stavovi po pojedinim pitanjima, što uslovljava potrebu zakonodavne i suštinske reforme u ovoj oblasti. Nedopustivo je da se različiti stavovijavljaju čak i pri nekim elementarnim činjeničnim stvarima, kao što je pitanje da li u Crnoj Gori imamo ili nemamo sve stručne profile koji mogu zadovoljiti potrebe kvalitetnog i efikasnog sudskog postupka. Na medijske navode poput onih da li postoje nerazumna kašnjenja u isplati naknada za rad vjestaka, nemoguće je dobiti odgovor.
- Potrebno je naći rješenje za efektivniju kontrolu rada vjestaka i efikasnije mjere za pokretanje postupka njihove odgovornosti, za šta u posmatranom periodu nije bilo primjera.
- Potrebno je napraviti analizu oborenih nalaza vjestaka i u slučajevima kada se utvrdi povećan stepen oborenih vještačenja, presispitati njihov rad i pokrenuti odgovornost. Posebno je od strane novinara ukazana pažnja na slučajeve suđenja koja su bila pod visokom pažnjom javnosti, u kojima nalazi jedanog vjestaka (ime poznato autorima istrživanja), više puta biva oboreni.

- U Zakonu o sudskim vještacima se kaže da vještak može biti razriješen pred komisijom koja ih imenuje na predlog predsjednika suda ili sudije, ali tu mogućnost nisu koristili predsjednici osnovnih sudova u ovoj godini, kao ni sudije iako su u pojedinim slučajevima izricali novčane kazne za vještake koji nisu ispoštovali rokove ili im je izvještaj bio nepotpun.
- U drugoj polovini godine bitno je smanjeno neopravdano odsustvo ili odsustvo uopšte vještaka sa suđenja na koje su bili uredno pozvani. Najvjerovatniji razlog leži u činjenici da sudovi, za razliku od ranije prakse, sada efektivno kažnjavaju advokate i vještake za neopravdano odsustvo sa ročišta i održavanje procesne discipline.
- Osim specijalizovanih stručnih radova, postoji potreba za izradom sveobuhvatne analize o uticaju vještaka na tok i ishod sudskog postupka. Time bi se otklonile sumnje oko toga da li i na koji način vještaci opstruiraju sudski postupak ili pak doprinose njegovoj efikasnosti. Evidentno je da u ovaj projekat moraju biti uključeni jednako vještaci, kao i oni koji donose odluke o njihovom angažovanju. Imputi građanskih udruženja i građana, mogu otvoriti i iz same njihove percepcije neka pitanja koja u pravničkoj javnosti ostaju zapostavljena.
- Potrebno je uraditi dodatne finansijske analize i ispitati mogućnosti uticaja finansijskih indikatora na planu poboljšanja uslova za rad vještaka.
- Iako postoje tvrdnje da postoji odgovarajuća tehnička opremljenost, većina vještaka sa kojima smo razgovarali upućuje na nedostatak kvalitetne i atestirane opreme, što je elementarni preduslov za kvalitetan rad na složenim i komplikovanim vještačenjima.
- Stranke, prvenstveno u praničnim postupcima, ukazale su nam da treba preispitati vještačke tarife i prilagoditi socio-ekonomskoj situaciji u kojoj se nalazimo.

X Korisni linkovi

- www.gamn.org
- www.norveska.org.rs
- www.sudovi.me
- www.usvcg.me
- www.usvcg.me/fajlovi/cas.forenz.pdf